

AKKOR HÁT

A villamossínek a magas fűbe vesztek. Már csak lépésben haladhattunk tovább. Kiszálltam. Rossz lóra tettem volna? A környék ismeretlen. Hogy érem el a csatlakozást?

A korábbiaknál nagyobb tempóban, most már szedhettem a lábam. Valami tó, tán nádas lehetett a közelben, mert fejem egy szűnyogfelhőbe merült. Agyamban ellenőrizhetetlen szárnyak kergetőztek, s akik pillanatra sem adták fel a száguldás szédületét, úgy vesztek el egy-egy kanyarban, mintha csak tükörben.

Crescendóik diminuendókban visszhangoztak. Zöld látomások egyre fakóbb képleteit kellett bevennem, némi életet lehelnem a téliesre hajló tájba. A szárnyak lassuló hópihéi kerengőben tévóváltak, mintha nyugvó célpontjaikat keresnék a megolvadáshoz.

Az elveszettek sílécként simultak talpam alá. S amiben még soha nem leltem örööm, fagyos vizeken korcsolyáztam. Akik így láttak kanyarogni a sugárúton, azt hihették, én vagyok a kimaradt járat. Akkor hát mégsem állt le az élet? Szálljunk fel! Gyerünk!

Solymosi Bálint

URUBU

Részlet

Messze jár, ahogy mondják, és akkortájt, ha valaki közülünk messze járt, akkor az ő volt, meglehet, nem nagyon ment a valóságban az alsó- és felsővárosi határokon túl; mindazonáltal nem azért beszélték, hogy „ebből a gyerekből semmi sem lesz”. Mi lett vele, ki tudja?! Miután elhagytam az országot, nem jutott eszembe, hogy régi közös ismerőseinktől felőle kérdezősködjek. Az egyik délután, kevéssel az ebéd helyett is lezúzott vodka foganatjaként ájult állapotban, verejtékben fetrengve kegyetlen, kínzó álmra riadtam föl. A tél vége felé már könnyelművé és mosolygóssá tett az is, ha esetleg újra zord hidegre fordult az idő, semmi értelme, nem tarthat soká, mondtam magamban, és másfelől, hogy Lizával megint csodálatos módon vagyunk együtt, sem hamis hangok, sem szellemtelen, hízalgő tereferék nem dermesztik bensőnket. Valami miatt azonban a halánték lüktet, a homlok feszül, a száj nem nyílik, az ujj bénult; és marad a délutáni egyedüllét hamisítatlan rituáléja, ez a kényszerű nyugalmi pozícióra való igye-

kezet, mely természetszerűen álmunkat (ha van) nyugtalanná teheti. Így ébredtem azon a tapintatlanul sötét délutánon a fagyos izzadságomtól átítatott ágyban arra, hogy mellettem fekszik Liza, és a haját simogatva, suttogva beszélek, ám nem őhozzá; hanem valaki mást faggatok. Nyomban és kérlelhetetlenül az elgyötört és fád emlék, hogy annak a valakinek az éktelen kiabálására nyitottam ki a szemem. Itt kell valahol lennie...! Órület. Akkor ásítva felállt a kutya, megnyalta a kezemet. Miután fölkeltem, nem gyújtottam világosságot, szobabakancsomat felhúzva átbetorkáltam a konyhába, vizet forralok a teának. Egyszerre villámcsapásként ér a felismerés, hogy ez is átmeneti lakhely a számomra, hiába a házasságunk, az úgynevezett reményteljes jövő (a színész nő és a szerző házassága és reményteli jövője)! Nem volt és nem lesz olyan hely, hol ne kellene, akár fényes dél lehet odakint, felkapcsolni a lámpákat, az összes lámpát; a munkasarkokban, a konyhaasztalnál, az ágy melletti szekrényen, úgy ám!, és mindez csak az a tíz vagy tizenkét négyzetméter, amit igénybe veszek ebből a házból. Annyira mindegy, ha mellettem van Liza. Erről eszembe ötlött az iménti álmjelenet; a vágy rendben, annak ellenére, nem értem, ily megbabonázottan miért foglalkoztat, hogy az esti próbája előtt Liza itt legyen velem; és végül a hang, amely ordító, amely ismerősnek tűnik és mégse, mintha önkéntelen fájdalomában ordítana fel valaki... és hihetetlenül valóságos! Vagy megint egy félresikerült nap, mondom magamban, az intenzív és vigyázatlan bolyongásaid egyike. Maradnék ennyiben, ám nem bírok. A teáscsészét forgatom, a sűrű, mélybronz színű italról meg Verának a haja jut eszembe, aztán Diánának, Kiskáténak és mindenféle más nőnek a haja. Miért? Viszolyogtató! Nem a hajuk, mondani sem kell, hanem az, hogy ennyire érzéketlen vagyok irányukban – tőlem aztán lehet akármilyen frizurájuk. A rongyaik, tűrhetetlen! Végtelenül igazságtalan vagyok és részvétlen, azt hiszem, de nem, nem ez zavar. Akkor mi...? Miért táncolnak az agyamban ilyen lényegtelen külsőségek? Menthetetlenül rémült vagyok, és sürgető és követelőző, ahogy ilyenkor magammal szemben rendre eljárok, mire egyszerre csak fölmerül Illésnek a neve. A tanoncunk, a mi kedvencünk, szokta mondani fanyar engedékenységgel Ágnes nagynéném, aki fodrászsalont tart fenn valahol egy belvárosi kis utcában, ritkán megyek arra, nála meg soha nem voltam. Illés egyfolytában lesben áll, Lizát, a színésznőt figyeli napra nap, éjre éj, szóval, amikor csak teheti, őt követi, izgalmas figura. Mintha az ő hangját hallottam volna az iménti iszonyat szituációban, ami attól egyre félelmetesebb, hogy egyre valószínűbbnek tűnik.

Teszek egy próbát – Illés, itt vagy? Tudom, hogy itt vagy! Nem érkezik válasz az én mennyei dörgedelmet távolról sem felidéző fölvetésemre. Elégé nyomorult helyzet, ha amúgy *hirtelen* belegondolunk; mint amikor magunkat váratlanul pillantjuk meg a tükörben, és idegenre gyanakszunk a látott figurát észrevéve. Nem ismerjük magunkat, gondolom, és még kevésbé a nőket; az a szerencse, hogy erre még nem cáfolt rá soha senki, így aztán mindig újabb és újabb képeket alkothatunk, nem annyira unalmas így az élet, már ha valakit érdekelnek a nők vagy tulajdon maga. Sápadt arc, bár hát ilyen gyér világításban, illetve gyér sötétben, milyen volna!, hagyjuk. Nem mozdul, ahogy szoktam, két gyenge koppantás merev mutatóujjammal bakancsomra, és már ott is van a kutya, most nem ugrik, nem mászik elő fekvőhelyéről vagy onnan, ahol éppen van; röstellem fennhangon szólítani. Néhány perccel később valami nyüszítést hallani, ásításképpen koldusmosoly, Kohlhaas ezek szerint az ágy alatt fekszik. Megyek megnézni, felkapcsolom a lámpát a bélyeggyűjtőasztalomnál, és leülök. Rendkívüli áhítattal és önmérséklő sunyítással pislog felém, távozni azonban az ágy alá terített kabátról semmi

hajlandóságot nem mutat, nem hülye...! Zuhanok, kizuhanok térből és időből; nem az a felemás érzet uralkodik el bennem, hogy minden megtörténhet, hanem hogy nincs, ami fontos. A kurva életbe! Az a kabát, a szárnyának széléről is felismerem, Illésnek a kabátja, a fiú tehát az ágy alá húzódott be a kutyával. Mikor?! Mit keresel itt, Illés? Alszol? „Nem.” Mint aki ezzel elvégezte feladatát, Kohlhaas méltóságteles lassúsággal, a kabátot otthagya, farkát lengetve sétál át a konyhába.

Az egyik turkáló fogasáról akasztotta le az anyja, hogy az apjának legyen jó meleg és szép kabátja; förtelmes darab, ahogy mondják, kívül fekete műbőr, fekete műszőrme belül. Nem értem, a szagára legalább fölfigyelhettem volna; kétségtelenül aggályos (mint vágy) öntudatlan nyugalmi helyzet ide vagy oda, ezt a penetráns büzt éreznem kellett volna. Mesélte (néhány hete tán), hogy is került rá a kabát, még a karácsonyt megelőző időszakban valamikor. Az apja hónapok óta rettenetben él, hogy majd nem lesz munkája, belebetegedett. Arról nem beszél, hogy az apját már kirúgták attól a vállalattól, éppenséggel hónapokkal ezelőtt, ahol vasmunkásként dolgozott; az algyői szénhidrogénmezők lovagja volt, jelenleg megbízás és pénz nélkül kóborol. Elfajult nála egy képzet, mely régóta emészti, ez elsősorban kérdés formájában fogalmazható meg – *honnan hova?* A legirgalmatlanabb ebben az, mesélte Illés, hogy ezt a kérdést mintha egy partra vetett hal tenné fel. „Ott állunk, ahol a part szakad”, mondja az apa vádló és szomorú, gunyoros tekintettel. „Az állampártnak vége. A rendszernek vége. Ennek a végvonaglásnak vagyunk a tanúi, édes gyermekem! Az ijedt és kicsinyes, zavaros fejű, felelőtlen, rossz emberek siránkozó vagy fenyegetőző nyüzsgésének is vége lesz... itt lesznek a parlamenti választások, lesz szabadpiac, köztársaság, lesz szabadság! És az ország élni fog, és csödbe megy. Nehogy azt hidd, hogy jobb lesz!” Így Illésnek az apja. És mit mondtál? Hogy én azt hiszem, amit ő hisz, de ezért az országért szerintem nem nagy kár. Ezt azért is mondtam, mert biztosra vettem, hogy elköltözünk ebből az országból, és akkor ezt kell mondani. Hm!, sóhajtott fel akkor a szerző. Illésnek az apja aznap este nem kért vacsorát, és nem kérte azt a kabátot sem, amit az asszony óriási lelkesedéssel hozott neki, viszont felajánlotta a fiának, „neki sincs”, majd kiterítette a térképeket maga elé. „Ne kínozd a gyereket!”, sűgja az anya a férfinak, aztán a kabátot halk erőszakkal Illésre diktálja. Anyám megrovó és féltő tekintettel néz rajtam végig, arcán ugyanakkor sejtelmesen kárörvendő vonás jelenik meg, és nekem mégiscsak ez a legfontosabb, így Illés, ez a csúfondárosra sikeredő szeretetteljes mosoly. A fiú csendessége és (ahogy a kölykökről mondják) rosszasága sokat javított rondaságán, mert magát az alakot borzongatóvá, védtelenné tette, határozottságot mímelő esetlensége kedvessé. Ott volt benne a „női értelem”, így a szerző.

Hetek vagy akár hónapok múltak térképek nézegetésével, vizsgálatával, minden este a konyhaasztal fölött, mivelhogy az apja megint és újra menedékhelyet, még inkább élhető országot keresett családjá számára. „Chile? Argentína? Paraguay? Uruguay? Mit szölsz...? Suriname nem!”

Álmodozunk a térképek fölé hajolva, éppen annyi pontatlansággal csak, amennyi kell a kegyetlenséghez, így a szerző a fiúnak.

Az apja fölkereste a született kommunista hispanisztikai doktort; mivelhogy őneki mennie kell, méghozzá arrafele, mit javall, és a hispanisztikai doktor mindazokat az országokat, illetve tájakat javallta, amelyekről maga is ábrándozott, tehát Argentína, Paraguay, Uruguay, szívből, rajongva beszélt a perui alkirályságról és az Andokról és így tovább. Apja, aki már amúgy is a végét járta, most tényleg majdnem feldobta a

talpát a boldogságtól, hogy egy igazi szocialista szaktekintély ilyen meggyőző erővel és ilyen szépen tud beszélni fantáziavilágáról, amelyről kiderült, létezik!

Ilyet még nem tett, hogy csak úgy beosont. Teszek újfent egy próbát, – Baszd meg! Illés! Mi a faszt keresel itt! Másszál már elő! „Nem mászok... te nem parancsolsz nekem.” Bélyeggyűjtőasztalomról könnyed és unott mozdulattal emelem föl, majd indítom be a Szanáltól (névnapomra „szükségből”) kapott ajándékot, a láncfűrész, OK, mondom egyszerre dühödt zaklatottsággal és laza derűvel, kibontalak onnan, és szétvágom a koponyád. Valami lebénít egy pillanatra, de a következő pillanatban már fölismerem, napfény, a napvilág egy eltévedt, halvány, rézsút fénynyalábja épp a kézfejemet érintette. Ez a kölyök még nem használt velem ilyen hangot, gondolom magamban, mi van ezzel...!? Milyen ósdi, hímzett függönyök, milyen ósdi, ormótlan ágy, nem szeretem, ha indulatokat ébresztenek a tárgyokban... amúgy is nehéz velük bánni... a láncfűrész visszateszem az asztalra. Arra az elhatározásra jutok, hogy mégiscsak rákérdezek, mire készül; itt fog hallgatózni?, itt leselkedik majd, ha Liza megérkezik? Az utcai megfigyelés már nem elég? Végül is nem kérdezek rá, arra se, miért kiáltott rám álmomban. Nincs mese, teret kell neki adni – kimegyek vodkáért és poharakért a konyhába; Kohlhaas tekintete kísér, olyan, mintha látná lejátszódni az eseményeket előre, izgatottságtól fáradt szeme békülékenységet keresve kutat hol az én szememben, hol a semmiben, óvatos egy dög...! Na, a ritka alkalmak egyike, nem kalkuláltam rosszul; a fiút magára kell hagyni, és talpra áll; a konyha felől úgy fest, egy maszk van átellenben, dermedt, szinte holt arc, amely éledezni kezd.

A fiú leszegett fejfel, mellén összefont karral, méricskélő és veszett arckifejezéssel áll a szoba közepén, mereven néz rám, meg sem moccan. Valószínűleg új, cirka egy számmal nagyobb nadrág és pulóver van rajta, afféle diszkószerkó, mindenesetre jól mutat benne, átfut az agyamon, ezzel akarna eldicsekedni? Aztán szinte váratlanul egyet lép, majd megint, fenyegetően lép időnként egyet felém, erre én is lépek egyet felé. Aztán elfordulok, majd a vodkát és a poharakat lerakva az asztalra, megint vissza, megragadom a vállát barátsággal, és azt mondom, hagyja abba, ne játssza itt nekem a Szuperment, mert kicsit olyasmi, nem játssza a Szuperment, mondja erre. Váratlanul elmosolyodik. „Nevet, mint egy jatagán”, jegyzi fel később a szerző. Alighanem sírni szeretne, de hát ki nem?! Mármint az ő helyében; vagy az én helyemben...; úgy ömlenének a könnyeink, hogy lovak járnának rá inni. Mosolygunk. Hallgatunk. Én mindenképpen kussolok, mert különben nem tudok meg semmit felőle. Azt hiszem, szóval meg akkor tehetségtelen alázattal Illés, bűntudat; bűntudat ez, amit érzek; hogy rosszat feltételezek apámról (amit rólad is feltételezek), hogy megvezet, hogy csak játszik velem, ahogy szokott, egyszerűen kegyetlenkedik. Azt monddod, hogy urubu vagyok, figyelek, örülök és szárnyalok, de közben okádkhatnék. Mindentől. Az apám nem akar elmenni sehova. Nekem viszont el kell. Nem maradhatok itt, elmegy innen a színész, és elmész te is! Valami miatt, nyilvánvalóan tisztában lévén azzal, hogy történetkísérlettemmel pusztán a félreértésemről adok tanúbizonyságot, hozzáfogok egy afféle vigasztalónak szánt jövőkép felvázolásához.

Maradhatnék. Nem? Lepaktálnék a színházi vezetéssel, beköltöznék a színészházba, mondjuk, úgy húsz év múlva egyedül maradnék, ez természetszerű, a színész már most magamra hagyta, menne a Mesterrel, ez is természetszerű, miért maradna? Végre megszabadulnánk egymástól; hatvan elmúlnék, tíz év abszolút önelmény!, egy álom volna, fetrengenék a hajópadló porában a kutyámmal örömkömben, mert ez a kutya vagy egy másik, az velem volna. És egy átkozott nap a kutya elpusztulna. Arra gondol-

nék, hogy elmenekülök, hogy továbbállok, nem, az nem menne; felötlene talán, hogy ki kéne tömetni, nem, ez nem valószínű, mit kezdenék vele, simogatnám a buksiját, mintha élne? Etetném? Micsoda egy perverzítő volna!, nem? Szólnék a házmesternek, hozza az ásót, temessük el, és elhantolnánk oda az udvarba a rózsák alá, már ha vannak rózsák. Neked tudnod kell. Vannak rózsák a színészház udvarán? Mindenesetre valami napfényes helyre temetnénk. Aztán? Meg kéne hívni vacsorára. Elfogadja a meghívást, mandarin és mogyoró volna, meg más, most ez jut eszembe, de innánk, legfőként innánk...! Tudad, hogy lop a színészház gondnoka? Nem...? Nem érdekes... aranyat lop, állítólag igen jó érzéke van hozzá. Egyébként sem ezen kapnánk össze, egyszerűen kiéleződne a helyzet. Indulat. Van annyi lendület bent, és a kutya halála is megindít, akár még szeretkezni is tudnék, hogy az egyik pillanatban elérzékenyültem és fáradtan, ám energikusan felugrom, a szekrényből kiakasztom az egyik barátomtól kapott dupla csövű vadászfegyvert, és puff, fejbe! Ha itt maradnál, véletlenül nem utaznál el a családdal Argentínába vagy Uruguayba, és élnél még, akkor meghívnálak erre a vacsorára, és téged is lelőnék, így a szerző.

És veled, veled mi lesz?, szólal meg Illés aggódva.

Velem ne törődj!, mondja a szerző.

Ez mégiscsak megnyugtató, bejött, mondom magamban...; nyertem annyi időt, hogy vodkát tölthessek a poharakba, és hogy leüljünk. Iszunk, közben lejátszódik előttem a jelenet; felhők takarják a napot, semmi árnyék, a kertkapu szélesre tárva, gyakorta úgy felejttem (vagy hagyom, „térjen haza minden”), aztán lépések, a fiú egyedülinek mondható léptei, akár az eső, olyan, nem valahonnét valahová halad, de mindenütt van, körülölel. Mintha álmomban megéreztem volna, ott van, szavaimat ténylegesen hozzá intéztem; hogy mit akar Lizától, és inkább válnának el szépen, békülnének ki! Mit akar?!, kérdeztem állítólag, ez legyen az örökkévalóság?! Élünk az ő fenyegető árnyékában? Váljunk együtt... mi a fenévé... ami ő, tünemény?!, küzdjünk meg érte (mármint a színésznőért) a tünemények világában? Szóval, afféle „ki tud többet szerelméről” vetélkedő lett féléber állapotomból is adódóan különös párbeszédünk; ő azt bizonygatta, hogy többet tud Lizáról, és hogy ő erősebben és szebben szereti és így tovább. Éberem nem vitatkoztam volna vele, mondom, most semmiképpen sem tiltakoznék, minden bizonytalansággal többet tud Lizáról. Én nem is szeretem, vallom be, és ezzel sikerül megint felbőszíteni rendesen. Ő sem szeret... teszem hozzá nyomban, hátha valamicskét segíthetek a helyzeten, ennek a fiúnak semmi nem elég...! Viszont most nem ordít; átkokat szórhatott akkor az ágyban fekvőre, hogy *szakadna rád az ég...*! Mi mást tehetett volna? Hiányzik a rosszindulat belőlem, erre minduntalan rá kell jöjjenek, igénytelen egy hiány ez (nem a szellemi fogyatékosra jellemző), mint nő tud hiányozni, olyan. Mindazonáltal kihúzom a bélyeggyűjtőasztal egyik felső kis fiókját, majd vékony aranyláncon függő, téglalap alakú aranymedált veszek ki belőle, merev mutatóujjammal ingáztatva a fiú szeme előtt, a mesét továbbszöve azzal állok elő, hogy ezt a halott gondnok nyakáról fogom majd lecsatolni annak idején...! Hú! Álmélkodik. A kezét nyújtja, a markába ejtem. Mi van ebbe írva?, kérdi fennhangon, s aztán olvassa: „pixide sanciatu ambos testiculos amisit et est perpetuus castratus”.* Ezt nemrég névnap ajándékként Lizától kaptam, nem mesélem el Illésnek, miért volt a színésznőnek ez az ötlete. Megint töltök. Honnét...?, bámul a fiú rám úgy, mint aki tán végleg, de szorongatóan örökre egyedül marad a

* Rossz középkori latinság; az első két szó helyesen pixida sanciatu; a szöveg jelentése így: „puskától megsebesítve mindkét heréjét elveszítette, s örökre nemzőképtelen”.

medállal... honnan van ez? Tőled lopja el, és végül is ezért nyírod ki? Hm!, sóhajtok széttárva karomat. Visszateszem az aranymedált az asztalfiókba, a száz fióknak száz kulcsa van, bezárok.

Még mielőtt elindulnánk, adok inni Kohlhaasnak, aztán a fiút cigarettával kínálom meg, nagy nehezen bírja csak kivenni a dobozból. Idegesnek látszik. Szétnézek erre is, arra is, miközben öltözöm (a bőrdzsekimet választom), és megütközik tekintetem az ágy alatt a kabátján. Neked van olyan, hogy a „legkedvesebb tárgyam”?, kérdem a magam számára is meglepetésszerűen. Nem gondolkodtam még rajta... válaszolja komolyan elmerengve. Nem hát. Nekem a slag!, folytatom együgyű boldogsággal, ez itt, mutatok a malomkő nagyságú hengerre föltekert narancssárga gumitömlőre. Na igen, minél hosszabb, annál kellemesebb; luxusnak számít, hogyne!, de példátlan egy eszköz. Nem? Elmosolyodik, szerintem őszinte hódolat. Néha télen is locsolok, elég kis parcella ez, ha nem esik se hó, se semmi, van úgy, hogy csak a fák hegyét; ragyog a megfagyott miriádnyi vízcsepp a holdfényben... mi?! Hogy csodálatos lehet? Nem lehet. Az! Nem veszed föl a kabátodat? „Nem.” Azt mondja, anélkül sem felejt el, hogy ő egy urubu; az apjának ezt a félelmetes fekete kabátját mégse veszi fel többé, soha többet nem ölti magára. Megfázol. „Nem. Nem érdekes. Nem kell.” A rendkívül szegényes ruhatáramat félve áttekintem, minden rohadtul nagy volna rá. Egy plédet tegyél a hátadra, csavard bele magad! Elfogadja, és mind a ketten furcsán, hátrálva hagyjuk el a terepet. Elhanyagolt kis ház, elhanyagolt kis kert, egy szil, egy körtefa, és mindenféle az elburjánzott vadrózsa és száraz gyomnövény, melyeket sötétszürke deszkakerítés fékez meg attól, hogy az utcára törjenek, ahol értelmetlennek tűnő rend uralkodik, úgy megmetszették itt a temető környékén a fákat, hogy a törzsükből alig maradt; miféle magasra törő bizakodás, hit?!

Ahogy kimegyünk az utcára, némi csalódottság fog el, se köd, se szélzúgás, se ónos eső, a hideget sem érzem cudarnak, de még az embereket sem, mennek a munkából hazafelé, épp csak nem dalolnak. Néhány kislány megpróbálja elénekelni, amit aznap tanult, micsoda hangok! Mi viszont, mint akik bevetésről érkeznek, úgy nézhetünk ki, gondolom, holott csak most kezdődik... mindkettőnkre rendkívül komoly feladat vár. A város egyik szédületesen, zavarba ejtően limlomos antikváriumába megyünk, ott vállalt munkát Zsuzsa nemrégiben, akivel Illés abban állapodott meg, hogy együtt nekilátnak spanyol nyelvet tanulni, a már elkezdett „beszédgyakorlaton” túl, amely tulajdonképpen a kiegyensúlyozott kedélyű, szabatos társalgást jelentette, hozzá kell tegyük, rájuk fért (Zsuzsának hol a mérhetetlen szomorúságát, hol a tébolyát kellett ilyformán álcáznia, Illésnek meg azt, aki). Az épület sápadtsárga falában egy magas, zöldre festett ajtó és két szintén magas kirakatablak, a félfák és táblák mindenhol teli cetlivel, elgörbült hegyű rajzszöggel, az üveg mögött, a lábazatszinten könyvek és térképek, lemezek és mindenféle régi holmi. Benyitunk, nem köszönünk, mi ütött belénk?, merül fel bennem a kérdés nyomban, ennyire itthon lennénk?! Amúgy Illés igencsak hálás fiú...; nekem például előre, fejbiccentéssel köszön („napot, szerző”), nem úgy, mint ezen a szánalmasan bolond délutánon. Annyiban ez is hasonlít, hogy többnyire panaszkodni kezd, ám *érthetően*, világos okoktól hajtva; nem azért, hogy siránkozzék, hanem mert beszédgyakorlatra jár, és igyekszik magát szépen kifejezni (újabban spanyol szavakat ékelve mondataiba). Szóval, ahogy alkalmá adódik rá, nyavalygásának általában rafináltan ízes beszédével traktál, van úgy, hogy *az elmés nemes Don Quijote de la Mancha* nyelvén. Ezúttal viszont egy szót sem szól, néz előre a könyvespolcok között, nincs jó napja. „Itt van az anyukád, Illés!” Szóal meg Zsuzsa. A fiú anyja régóta végez alkalmi

takarításokat, ezek szerint bejutott valahogy ide is, kivételes szerencséje lehetett, hiszen itt nem a portalanítástól, a tisztaságtól és a rendtől ragadtatja el magát az ember, de kétségtelenül elragadtatja, ennél fogva én nem szoktam élvezni soha, amikor betévedek. Hol van?, így a fiú. „Odalent.” Na, már megint az a kísérzetes maszk; mintha valami közvetlen eljövendő, talán mindjárt a holnapi nap merevitené, dermesztené le cefet arcát, és tenné visszavonhatatlanul kiszolgáltattottá, hiszen lehajtott fejének alázata és felbőszültsége árulkodó. Ám végül is bevetés ez, harcolnunk kell. Nézzük meg, mondom karon fogva Illést, elindulunk a lépcsőkön lefelé. A fiú a félhomályos lejáróban fölfedezi a megfigyelőt önmagában újfent, játékos és gátlástalan, én viszont indokolatlan elővigyázatossággal markolom a korlátot, miközben erős szándékkal igyekszem zajt kelteni – a piczába!, nyögök föl egy gerendába verve homlokomat. A pincében nyers téglaszlopok, köztük boltívek tagolják a teret, a mennyezetet, itt is, ott is dróttal borított bányászlámpák világítják be a polcokat meg a tömérdék ledobált vacak halmait. Itt kéne rendet vágnia Illés anyjának, akit sehol sem látunk. Aztán megtaláljuk, egy rossz széken ül, mindenféle láda és doboz közt. Mintha bezárták volna ide. Azonnal látjuk, rosszul van; egy halk és kimért, de energikus asszony, akinek az arckifejezése, a tekintete most olyan, mintha öngyilkosságra készült volna. Ahogy észrevesz bennünket, a székről lezuhan a porba. Hú! Abban a pillanatban egész más lélekállapot hatalmasodik el rajtunk; mennydörgésszerű valami volt, ami süketséggel és vaksággal jár, idegeink és izmaink öntevékenyen dolgoznak. Arra leszek figyelmes a lépcsőfokokon botladozva felfelé, karjainkkal átfogva, cipelve az asszony testét, hogy Illésnek a szájából hányadék vagy csak nyál csorog az anyja kendőjére. Végre fölérünk, lefektetjük egy kanapéra, vizet próbálunk adni neki, a fiú visszaroan a hátáról lecsúszott plédert, és ráteríti. Zsuzsa rémülten azt kérdezi, hogy szerintünk hívja-e a mentőket. Éledezni kezd az asszony, fejét a pamlag karfáján pihenteti, csöndes nyöszörgéssel mondja Illésnek, hogy „azt a rózsamintás bársonypapucsomat hozd majd be, ott van a szekrényem aljában”. „Jól van, mama.” Leülök, zihálok, Zsuzsa még mindig kérdően néz rám azzal a fénytelen kék, számon kérő szemével; hoppá!, gondolom, próbára tesz bennünket az asszony, hagyjuk a fenébe. A fiú anyja felé fordulok, felállok, erre ő felül; én azzal hozakodom elő, hogy kimegyek egy cigarettát elszívni. Sok minden miatt kínlódhat ez a srác, mondom már odakint magamban, de Liza miatt a leginkább. Zsuzsát és a többieket, akiket szintén kedvel, csak nem azzal a megrögzöttséggel, amellyel a színésznőt, úgymond legálisan láthatja, nem is annyira érdekes. Amikor végeznek, a lecke végén csokoládét ad neki Zsuzsa, mint az anyukája is, aki ellenkezőleg, akkor ajándékozza meg, ha soká csendben marad, és aki csak bámul kifelé a jószerével „antikvitásüzlet” kirakatüvegén. Ő ül, az édesanyja meg már mellette áll, és bal kezét a kölyök vállán nyugtatja. A mama most megdicséri, hogy vigyáz rá, törődik vele; jól veszi ki magát ilyenkor, egy úgynevezett késői vendég előtt (ugyanis úgy ismer Illéstől, mint *késői vendéget*); rendes férfiembernek tart, egy igaz embernek, szenvedő embernek tehát, és a fiú együtt velem meg persze *vele* a szenvedésben. Szenvedésének oka egyfelől a velem született optimizmus, ahogy mondják, másfelől a szorgalomra való vad igény, amely általában mindent „lefoglaló” tétlenségként jelenik meg. Az elmúlt hetekben és hónapokban azonban ez átfordult; effektív szorgalmam együtt nő kikezdehetetlen, tanult pesszimizmusommal. Érdekesnek is található akár, hogy amikor a hetilapunk füstbe megy, ezt annak beteljesüléseként könyvelem el, hogy eredendően fenyegetve éreztem magam az aktivitástól, de nem lehetett mit tenni, írni kellett, így a szerző. Az aktivitást más is fenyegetésként éli meg, nincs szükség jól szerkesztett lapokra, arra, hogy világnézeti perspektívák,

rendes politikai diskusziók jelenjenek meg, hogy aktív demokraták legyenek. Liberálisak. El sem kezdődik, rohadni kezd minden, itt, ebben az országban, ne számíts másra...! A magyar privatizáció...! Itt van a kutya elásva! És a mérhetetlen nyomor! Háborodott és mocskos, alattvaló lelkületű lények. Mindenki átvágva, mindenki egymás ellen. Az igazság nevében valamennyi ember valójában a már vérvévé lett feljelentést gyakorolja, majd kussol és vár. Ilyesmiket írt kínjában a szerző. A névnapja előtt jelent meg az utolsó szám, nagy farsangi bulit tartottak aztán, szomorú volt és infernális, önfeledt derűjük a *kiúttalan út*. Európa! Európa! Európa! Az évet a lehallgatási botrányal kezdjük, többek között, az anyját, nem adják fel könnyen a hatalmukat. Az egész annyiban mese, hogy nem hiszem el... hogy nem akarják észrevenni, vége! Aztán majd egyfolytában azt éljük meg, hogy nincs vége, közben már a jelenünk végérvényesen, teljesen más. Nem megváltozott, mert megváltoztattuk, hisz semmi közünk nem lett hozzá, hanem más...!

Illéssel megbeszéltük akkoriban a lehallgatási botrányt is; arra jutottunk, végtelenül semmi idő alatt, hogy itt a hallásunk táplálásáról van szó, nem hallunk jól ebben az egetverő felfordulásban, nem eleget, az tuti, mondja a fiú a „reform” kommunistákat imitálva nagy beleéléssel, és semmiképpen sem azt, amit hallani szeretnénk; alig is hallunk valamit ettől a lármától, de a technika csodákra képes! Mikre nem képesek ezek a „reform” kommunisták, így a szerző. Nem hisznek a fülüknek. Nem bíznak a szájról olvasásban sem, az a siket nép sajátja, és kevés, kevés! Akkor irány a segg, fel azzal a szondával, gyerünk...! Hallgassuk le a legbelsőnket. Megy a végében át ide a pokolba! Ott mindjárt van visszhangja legalább, így a szerző; ez az ország nem az értelemre, a végelére hallgat, így a szerző Illésnek. Puff! Bimm! Kotty! Ah! MDF meg „reform” kommunisták. Azok kellenek ide, nem? Hát ez van, mindent hallani kell. Táplálnunk kell a hallásunk. Táplálnunk kell a látásunk is ugyanakkor...! (Ez személyre szabva Illésnek; minden pillanatát Liza megfigyelésével tölti évek óta.) „Miért, többet tudok a színésznőről vagy se!”

Egy óvatlan, őszinte pillanatában a fiúban felmerül a „jogos megfigyelés” fogalma; szerinte azért elképzelhető álláspont, mert utólag mindig kiderül annak hasznossága. Hm!, így a szerző. A fiú nem hagyja annyiban, az ő mindenki által ismert különös logikájával azt mondja, mert a „belső biztonságunk” dolgozik, azért lett megfigyelve az ellenzék titkosszolgálati módszerekkel, hát ez természeteszerű, nem?! Egyáltalán, hogy tudnánk biztonsággal dönteni, ha semmit se tudunk?!

Amikor a valóságútlan történések örvénye elkapja az embert, akkor egy kulturált városi lény hagyja, hogy a legaljára vigye, azaz süllyed, a mozi felé viszi a lába, amely már nem érzi a talajt. Mindennek az alja, írd és mondd, a tejeskávészínű plüssszölyve! Erre lett most fogékony akárminél inkább a szerző; hol a végtelen tunyaságtól, hol az eufóriától megszabadulni akarva minduntalan ez a hülye ötlete támad – vagy színház, vagy filmszínház, ezeken a helyeken ugyanis semmi esély ilyesmire, a felidézésükre sem. Művelődésnek hívjuk, így a szerző. Mikor el kell basznunk valahogy nagyjából másfél órát, de közben arra is kíváncsiak vagyunk, más hogyan bassza el a szemünk láttára; hát a kulturált városi lények nem így vannak ezzel, ezt amúgy be kell lássuk. Mert ők érdemlegesnek, ad absurdum sorsszerűnek találják, hogy így vagy úgy elment a másféle óra, hiszen olyasmik jutottak eszükbe, amik neked soha nem juthatnak eszedbe, mert műveletlen vagy, nem jársz színházba, moziba...! Na de most igen! Amikor messzire elpöckölve a csikket, búcsút intettem az antikvárium kirakata mögött lévőeknek, nem éreztem eufóriát, a tunyaságomról sem véltem úgy, hogy most valami módfelett izgal-

masat leplezne, egyszerűen csak el akartam tűnni, annál is inkább, mert távoli volt, hogy Liza megérkezzen – valamikor késő éjszaka. Fák, van, amikor a fák alkalmatlannak mutatkoznak arra, hogy eltűnjék közöttük az ember, és én általában így vagyok ezzel, legyen erdőről vagy városi parkról szó, én, ha csak tehetem, kerülöm ezeket a helyeket, ha el akarok tűnni. Így a Széchenyi teret is kénytelen vagyok kerülni, és mellékutcákat választani, mint például most, hogy a Belvárosi Filmszínház Balázs Béla Filmtékáját irányoztam be, fél hét lesz, elérhetem a kora esti előadást. Megállok a műsort ajánló egyik sötétbarna keretű vitrin előtt – kéjes, durva tekintet, a színészé a képen, és visszatükröződve az üvegen az enyém; mi megy?! *I love you* (színes francia–olasz film), rendezte Marco Ferreri; Christopher Lambert, Eddy Mitchell meg Agnes Soral játszik benne, nem tartoznak kedvenceink közé, és ezzel nem mondunk semmit; hogy miért nem érik be néhányan azzal, ahogy ez a kompánia is, hogy sztriptízt vállal éjszakai mulatóhelyeken, ha már szereplésre teremtettek (nyilván úgy hiszik). Ahogy a mi politikusaink is, akik a titkosszolgálati megfigyelések anyagát kézhez kapták, Szűrös Mátyás, Németh Miklós meg Pozsgay Imre, Horn Gyula, Nyers Rezső és így tovább, mindegyik, be velük a parlamentbe!, nem lesz, aki ne őket választaná...! Miért? Én is beülök erre a filmre. „Tragikomédia Michelről, aki csalódván a női nemből, egy kulcstartót választ kedveseül, mely füttyszóra engedelmesen felel: *I love you*.” Ezt írja a filmajánló, miért is hagynám ki! Fák, ahogy vége lett, a fák között kötöttem ki, nem figyelek egy pillanatra, és tessék, ott a Széchenyi téren ébrednek magamra, mint valami nagyon súlyos csodálnivalóra – egy olyan emberre, akinek nem sikerült eltűnnie (legalábbis a maga szeme elől nem), ellenben túlélt egy olyan kalandot, amelyre egyáltalán nem emlékszik, mi több, arra sem, mostanában mi történt, ez tette annyira súlyossá.

Nagyjából ilyen idő tájt futottunk össze hetekkel vagy hónapokkal ezelőtt Illéssel, majdnem sírt, de akkor is azt a maszkos arcot választotta, mint kiderült, csúfolták az iparitanuló-iskolában (mennyi szörnyű szó így egybe!, jegyzi majd fel a szerző). Amúgy is szokták, de ahogy mondják, ez az „új” fekete kabátja betette a kaput. És ő maga is utálta. Ráadásul. Mondta, hogy a Cure miatt van, mert Cure rajongó, és azért vette; ordított (ahogy álomban velem) magában, magának, hogy *Boys don't cry*... és állta a sarat, mellén összefont karral, leszegett fejjel, na gyertek... de kiröhögték, Smith húzhatott a vérbe. Egy szőke-szőrös vagy inkább egy színtelen kopaszodó és karvalyorrú, szikár testalkatú srác idolja csak és kizárólag Robert Smith lehet. Nem volt komoly, persze, mint ahogy semmi sem, a megfigyelést kivéve. Na és az álmai!, azok komolyak voltak. Minden álmát képes a tanulóársainak úgy elmesélni, mintha ő már megjárta volna az összes harcmezőt, vén lenne, és egyedül az igazsághoz hú. Előadom *ezeknek*, amikor indiánokkal, szárnyas gyíkokkal harcolok, így nekem Illés akkor este, az Anna-kútnál, és egyszerre minden neveltségessé lesz; gyászhuszárnak neveznek a többiek...! Erre most még ez a rohadt kabát.

Nem engedik, hogy szálljal, mondjanak akármit, erről van szó, próbálom vigasztalni a magam módján, ezek gyáva férgek. Ezekhez képest tudod, milyen egy fiú vagy te?! Akár egy urubu!

Miért ne lehetnél urubu?!

Akkor ráébredt, hogy ő valójában olyan, mint egy urubu...! Igen, ő, mint egy urubu! Az urubu folyó, az urubu erdő, az urubu ember, az urubu siket, az urubu nyelv, az urubu keselyű, mint ő, kopasz és fekete; „szárnyalok, megyek a dögre”! Aztán egy ideig nem találkoztunk, most meg befekszik az ágyam alá. Nem fontos, mindenkinek vannak olyan pillanatai, amiket nem ráháztatna be később.

Eljutottam az *I love you* után az utcánkba, ahol már azt fontolgattam, majd belépve a kis házba, mi mutatja, és egyáltalán miről felismerhető és hihető, hogy várt engem; az ágy, a bélyeggyűjtőasztal vagy a vodka...? Akárhogy is, Kohlhaast ki kell engedni, ő erre vár, meg rám, de hát ő rendes kutya, okos kutya és így tovább. Megérkezem, na és mit érzek odabenn, azt a fajta hideget, amely nyákos, szemét, mérgező, felőrlődni sem alkalmas, paff!, húzzunk be egyet Kohlhaasnak. Nem, megsimogatjuk a buksiját, és kimegyünk vele. Remegek, istentelenül fázom, fáradt vagyok, menjünk, mondom a kutyának, bújjunk ágyba...! Szerintem nem sokkal ezután elaludhattam; későre járhatott, amikor megérkezett Liza; villanyt gyűjtött az éjjeliszekrényen, levetkőzött, és azután a fürdőszobában fölrakta az éjszakai krémet, kijött, befeküdt mellém, hátat fordított, és valami könyvet kezdett el olvasni. Aztán, alighanem azért, mert egyedül éreztem magam, a levegőt visszafojtva felé fordultam, és simogatni kezdtem, afféle megleckéztetésszámba menő szex lett ebből – mérgező, szemét, nyákos és hideg.

Másnap reggel megbeszéltük, hogy délután Veressnél, az apjánál találkozunk. A teát megittuk, majd odakint váratlanul egy szenvedélyes csókkal köszönt el tőlem, egy igazi, lihegő színész, gondolta elégedetten a szerző.

Az óriási, saját tervezésű üvegházból lépett ki a kertész, és ahogy az ajtót lendülettel becsukta, fullasztóan illatos pára lepte el Illésnek, a díszcserjék előtt álldogáló fiúnak az arcát. Nem fordult el, csak zavart mozdulattal a dzsekije cipzárját húzta föntebb. Valószínűleg úgy érezte, elnyeli a vizes, dúsan trágyázott földből és a vadul burjánzó növényekből áradó, magával a léttel minden átmenet nélkül azonosnak hitt különféle szag, amely szagok alkalmasint egybemosódtak, és az ájulat kozmosza lett ez az őt és minden mást is egygyé ölelő szag. A cipzár felhúzásával igyekezett védekezni ellene, szeretett volna valamiféle határt vonni az apjától örökölt szagok, vas, ganéj, dohány, olcsó arcszesz és így tovább meg a kinti vegetáció ugyanúgy fülledt szaga között. És mindez és önmaga között. Ezért készül fodrásznak, mondta, hogy megszabaduljon az otthoni bűztől, mert azt annak érezte; a szalon akármelyik zuga, a munka mindegyik fázisa mámorító illatokkal bír számára, a hajmosástól a színezésen át a lakkozásig, és a hajösszesöprésnek is mesés illata van a fodrászatban, így aztán imbolyogva lépked, illetve szökell a műszakidő alatt. Most mégsem érez mást, csak az apjának azt a jellegzetes szagát, meg a halálának a szagát, amely teljességgel kimeríti lényét. Megint a melére hajtott fej, a vállá lent. A kertész megsimogatja Illés vörösesszőke fejét. Az szeretett volna bőgni, de nem bőgött.

Nemsókára végzel. Dolgozol. Megbecsült szakember, tisztelettel övezett férfi válik belőled, mondja Veress, közel sem tanácstalanul. És nem is komolytalanul.

Maradt még némi hó a Szivárvány kitérőnél, ahol a villamosról leszáll a szerző, most itt, máskor egy másik vonalon, már a Bécsi körútnál leszáll. Amikor errefelé közelíti meg a színész, apjának házáat, érinti a Mátyás király teret, látnia kéne az alsóvárosi templomot, de nem néz föl rá; gyakran eszébe jut ez a döbbenetesnek mondható viszony az épülettel. Mintha házasságtörést követett volna el, az a fajta érzet keríti hatalmába rendre, ahogy ott megy, vagy esetlegesen, mint ezúttal, meg is áll, maga elé néz, nem föl a templomra, és mint aki összeférhetetlenségét vele tényként közölné, magában mondogatja a nevet – *Havas Boldogasszony*, *Havas Boldogasszony* és így tovább. A szerzőnek különös kedvtelése lett, hogy hirtelen irányváltásokkal közelítse meg a kertész házáat, akárhonnét induljon is el. A város szívéből, mondjuk az Anna-kúttól, a tulipánfától vagy a Rókalyuk borozótól, nem mérte, de nem lehet messzebb úgy két kilométernél. Úgyhogy, ha semmiképp sem akarózik neki villamosra szállni, akkor erről a környékről (a

szerkesztőséget is beleértve) gyalog vág neki az útnak, árnyékosabb, kisebb kis utcákon, egyetlen pillanatra se tudva megfelekedni a város sivárságáról. Ez a környezet, ez az egész vidék, úgy, ahogy van, szörnyű, gondolja, felfoghatatlanul szörnyűséges, gonosz és ostoba. Forduljak csak balra, a folyó felé, ott van a híd, ez a kisszerűség fegyelmességének szigorú törvényszerűségeivel, az úgynevezett praktikum esztétikájával tüntető építészeti műrecek, amely egyébiránt, következőképpen illik a városhoz; homályosan tükröződik a szennyvízszínű halvány folyamban, amelynek a túlpártján a saras, teleszart, iszaptól szürke bozótossal benőtt sávot követően a lakótelepi házak sora *visszatetszően* ugyanazt a látványt nyújtja, akár csak a víz; az élénkséget hiába keresned. Itt, ezen a tájon, gondolja a szerző, ahogy a természet, az ember gyűjtőszennedéye is elsődlegesen a jellegtelenre irányul, de nem érdekes, nyugtázza, akadhat, akire ez frissítő erővel hat. És ha hátat fordítok annak a borzasztó területnek, akkor ott vannak előttem az önámítás szálmasságáról tanúskodó és az önmagukban, ornamentikájukban rejtőző optikai csalódástól csillogó belvárosi épületek; undorító, semmitmondó tetszetőséggükkel, úgynevezett kisvárosi nyugalmmal nyomasztják az idetevédőket; úgy ám!, semmivel sem kevesebb az évszázados munka és kultúra eredménye, az utóbbi negyven évről nem is beszélve. Mert itt van például az úgynevezett Burger-ház, ami most a színház (és gyakorta a vendége), azt meg hagyják romba dőlni; az az érzése támadhat az embernek, hogy a dáliák és a ruhaszárító kötelek tartják; nyilvánvaló az itt élők élhető terek iránti teljes érzéketlensége és a képzelet hiánya. Ezért aztán általában vágta járja útját akármi célját elérendő, vagy ellenkezőleg, fejét leszegve, hezitálva, éppen csak bandukolva. Illés esetében viszont szokássá vált az imbolygó járás, és, ötlük fel most a szerzőben, az ugrálás (ezt szégyenszemre néha utánózni szokta). Erről miért nem szokik le egy ilyen nagyfiú?!, kérdezte egyszer Illést, mikor megfigyelőként lebukott a Burger-ház előtt. „Mert így ugrálva igazi csak a reggel meg az este is, érted, olyan belülről jövő így.” Ezt válaszolta. Aha...! Bármerről közelítenénk meg, nehéz volna fogást találni feleletén, hanem a szerző számára a leginkább azért volt hihető, mert szívből érkező, határtalan bizalommal mondta neki, ahogy különben is viseltetett irányában; igen, kitétetett helyzetet élvezhetett. Egy rohadt állapot ez, mivel nem igazán kedvelem a fodrászta-noncot, mondja, éppen e miatt a kölyökkutyahúsége, együgyű játékosága miatt nem bírom elviselni.

Mit gyerekeskedsz!? Kiált rá néha.

Én nem gyerekeskedem, én így élek itt; szakadatlanul tevékenykedni kell, zörögni, fűtyülni, orrot túrni, ugrálni... vagy éjszakai megfigyelésen síri csendben lenni, nem éhez meg annyira, mondja Illés.

Úgymond lelki békéjének efféle megteremtése szimpatikus, mégis túrhetetlen, már avégett is, hogy a szerző végzetes csapdát sejt a lelki békében gyermekkora óta, elég neki, ha csak az erre való törekvést érzékeli.

Elhagyja a Mátyás király tér fái, befordul a Pásztor utcába. Ingerült, éhes. Taglózás előtt egy marha.

„Napnyúzóként” állunk, ahogy Matild nevezett, vagy „kései vendégként”, így szólta Veress állandó jelzője, illetve a „szerzőként”, ahogy Liza hívott időről időre (ezeket átvette mind Illés), szóval, hányadik alkalom ez, állunk a kertész házának Nyíl utca felőli kertkapuja előtt. Hallatlan magasra húzva, csupaszon hagyott téglából a kerítés, lehet vagy százéves, ahogy a ház is, amelynek oromzata „Istenszömmel” díszített, van, hogy farkasszemet nézünk vele, de most nem foglalkozunk ilyesmivel, benyitunk. És ott mindjárt megtorpanunk; a vérvörös napkorong alatt, hanem még fenn függhet az

égbolton valahol nyugaton, amerre mi is lépünk, szinte hátrálunk a magyal, a nyír és a jávorfa hideg árnyékába’, milyen költői ez az egész!, ahogy tétova tekintetünk a manzárd tetőcserepei alatt zajtalan kutat, mi után, nem tudjuk. Ott laktak a lányok gyerekkorukban, Diána és Liza! És később Vera! Valamikor a hetvenes években megvásárolt egy napsugaras házat a Nyíl utcában Veress, a lányok apja, akiknek aztán beépíttette a tetőteret, ám olyan ízléssel és szépiészeti sikerrel, hogy nemcsak megmaradt az eredeti homlokzat, hanem az egész épület mintha száz éve éppen így nézne ki. Veressnek, a kertésznek az otthonteremtő vágyai nem voltak úgymond egetverőek, ennek dacára ez az egyszerre szerény és elvakult szándék s a puritán, mégis nagy étvágyú kedve és szerfölötti tehetősége afféle birodalmat alakított ki vele, jóllehet annak idején felesége gyógyíttatására minden megtakarított pénze ráment. Mindemellett fölvásárolta a Pásztor utca felé eső telket, ahová az üvegházat tervezte, majd a házat is, amelyet modern stílusban újított fel, a lányainak és családjuknak szánva. Ennek a teleknek a határait a kerítés viharvert kőoszlopai jelzik, és a közöttük boltívbe hajlított, rozsdás vasrácszat, azon az oldalon. Ez is, az is ősrégi, mives megmunkálás nyomait őrzi, ahogy maga a főkapu. Van egy harmadik, jóval kisebb kapu itt, Diánának a műterme irányába nyílik, ez viszont elhanyagoltnak is tűnhet; benőtte a vadszőlő, és különféle gaz hajladozik körülötte, a mellette lévő tölgyfa szintén, a rákúszó fagyöngyöt kivéve, keserves állapotban (leginkább nyilván azt döbbszetheti meg, akinek zúrzavar uralkodik a fejében, és nem akar tudomást venni az enyészet romantikát idéző *szargettójáról*, ahogy Diána mondja, ahova száműzve lettünk). A portának ezt a részét hagyták elvadulni; azonban több mint a kétharmadát Veress régi kísérleti és új meg újabb szelíd ültetvényei, ágyásai teszik ki, bennük sokfajta fa, cserje, virág meg konyhakerti növény. Gondozottságuk, tündöklő szépségük a szerzőt módfeletti nyugtalanságra kárhoztatja; a természet időmításának eme számára félelmetes önhittségét, gőgjét és hamis szentimentalizmusát látva magát nevetgélésre kényszerítve, gyötrelmes derűtséggel lépdél végig a kocsiúton, illetőleg a gyalogösvények egyikén. Most tehát az öregház főbejáratának háttal áll, a fém-, üveg- és növényi konstrukció tébolyával, az üvegházzal szemben, és nézi a mellette beszélgető két embert, egyelőre nem mozdul; nem kevésszer visszafordult már innen, jut eszébe, és hogy miért, nem lett volna képes pontosan megválaszolni. Nem, nem mehet el, gondolja, miután, elég régóta csak a manzárdtetőt bámulta, végül is nincs rá semmi oka. Egy „antikodály”! Ezt meg Ágnes nagynéni szokta élcelődve mondani rá, hogy ő egy antikodály...! (Amennyiben egész lényé gyűjtés- és módszeridegen.) Haha! Abban állapotok meg Lizával és Diánával, hogy ma itt találkoznak, hát akkor legyen! Ezt a találkozást már mindegyre vette, ellenállhatatlanul élvezte a költözésük előtti összevisszaságot, a kupleráj özvívzhangulatát... mely utóbbit természetesen messzemenően szélsőséges atmoszférát hozva ő képviselt. Igazi izgalmat, hideglelős gyönyört keltett benne, ahogy a családtagok és barátok sorra veszik a lehetőségeiket (vagyis illúzióikat, illúziótlan), és az új életfeltételeket meg a váratlan fejleményeket úgy rakosgatják ide meg oda, mintha meglepően könnyű holmik lennének. Ahogy ők csomagolnának össze, egy váltás ruhát se, hiszen mindjárt fordulunk vissza...!

Kétségtelenül úgy volt ezzel a nappal, mint ahogy az előzővel meg az azt előzővel; mint akinek egy gyengécske sütemény után, mondjuk a Klauzál téri cukrászdában, horribilis számlát tesznek az asztalára, és természetszerű émelgyéssel ezt tudomásul veszi, akár szemrebbenés nélkül fizet, akár nem (megpróbál lelépni). Miként lehetne most?! Az alkonyi napfény, rétegnyi narancssárga gejl krém egy süteményben, úgy húzódik végig az új ház teraszának szürke terméskővel felrakott homlokzatán, odébb a

málló vakolaton meg a növényház üvegfalán, melyről sápadtan, de letűnése értő melegségével verődik vissza. Amikor a szerző először járt itt, éjszaka volt, sehol semmi fény, nem világítottak a kinti lámpák, a földszinti ablakok zsali be voltak hajtva, vakon botorkáltunk Lizával a kavicsfal felszört ösvényen az épület jobb oldali szárnyának lépcsője felé, a lányok lakrésze felé. Annak oka, hogy Liza odavitt, az volt, hogy egyik testvére sem tartózkodott az idő tájt otthon, és meg szeretne volna mutatni, mindjárt ismeretségünk első óráiban, gyerekkora helyszínét. Egyébként, mint később kiderült, mi sem állt távolabb Lizától, mint hogy az apjáról vagy a testvéreiről beszéljen, egyáltalán, hogy „régí történetekkel” traktáljon. Úgy tűnt, életének ez az ősterepe nem érdekli, a múlt nála tartalmatlanná és titkok nélkülivé lett, legalábbis így akarta látni; azt mondta, attól függ, honnét nézzük – de a múlt mindközönségesen vagy félremagyarázásra való, vagy félreértésre; érdekelni csak a színház érdekelt. Azon az éjjelen azonban apró sikolyokat hallatva, táncolva lépdelt hol mellettem, hol előttem, azzal a szabad kutakodással a tekintetében és a mozdulataiban, mintha megint újra fölfedezné azt a világot, ahol felnőtt, s mintha engem az érdekelne. Ezt gondolja a szerző, miközben ráébred azért arra, a város minden képzeletet felülmúló titokzatos helyére hozta egy színésznő, ahol veszélyérzete cserbenhagyja, igen, ilyen helyzetre nincs is összehasonlítási alapja. Már ezen az első közös együttlétükön érzékeli azt, hogy Liza mennyire felszabadítóan hat rá szinte minden helyzetben (honnét sejtene, hogy növekszik majd beláthatatlan mértékűvé a szorongás benne, éppen az így szerzett könnyedség felszíne alatt, szinte a kezdetek kezdetétől, tehát innen, a sötét kertben való téblábolásuktól kezdve). Lizával elővigyázatlan volt és maradt, hiszen rendkívül erősnek, azaz önzőnek és büszkének képzelte a színésznőt (ahogy önmagát is), ezért nem érdekelt, illetve csak és kizárólag ezek ingerelték, és ez tetszett neki. Diánától és az ő szertartásos feminizmusától viszont már időtlen idők óta tartott, kétségtelenül idegfesztítő ellentmondásban azzal, ahogy egymással *érintkeztek* – laza, ugyanakkor nagyon is féken tartott erotikájú, kissé rejtelmes felebarátiassággal (régóta ismerte, nem úgy, mint Lizát és féltestvérüket). Vera, hát istenem! Húgukról ne többet. Addig természetesen semmit sem tudott róla, nem is hallott felőle, csak amikor a Lizával való megismerkedésük után, azon az éjjelen, a színésznő ott a vaksötét kertben el nem beszélte, el nem játszotta családja történetét a szerzőnek. Ágnes nagynénjének köszönhetően a lányok apjával, a kertésszel már találkozott valamikor; egy higgadt természettudósna, egy tanácselnöknek és egy zen mesternek a tulajdonságaival vagy allűrjeivel rendelkezett, így együtt; a szerzőt ez hol végtelenül irritálta, hol meg, úgymond, kalapot emelt előtte.

Illés az apja halálának súlya alól menedéket keresett; szokása szerint Lizát követte, majd amit ritkán csinált (legfőljebb ha valami „megbízata” akadt), becsongetett a kertészhez; futott volna, menekült volna tovább, de nem volt hova. A kifulladás meg nem ismerte. A fiú gyengeségei, mániái nem tették ellenszenvenné senki szemében sem (az osztálytársait meg a szerzőt kivéve), ám ő erről mit sem tudott. Valami miatt a legnagyobb bizalommal a szerző iránt volt, hanem került még a városban néhány bolond, akiket úgy vonzott, mint hulla a virrasztókat, állandóan ott gajdoltak körülötte. Ágnes nagynénit és Veresst tisztelte, mindketten ugyanis a jó modor elleni vétségnek tartották volna, ha így vagy úgy nem segítik, és nem figyelmeztetik bizonyos hibákra. Ezért állhatott most ott a növényház mellett a kertész társaságában, hátha itt történik vele valami vigasztaló. Itt...? Ebben az országban...?, tör fel, ahogy elindulna, a szerzőből a dühödtt kérdés, nem is annyira váratlanul, hiszen kivételes erővel foglalkoztatják mostanában az országnak úgynevezett dolgai. Ez az ország, ahol mielőtt igazából létrejöhetett volna,

legendák, rágalmak, a pletykarovatokba illő üzemek és az ellenőrzést teljesen nélkülöző pénzéség világa lett a szabadpiac és vele a demokrácia. Miért jut ez az eszembe!? Magát kérdezi. Amikor rátör a valaki miatti aggodás, akkor aztán rendre itt köt ki, és majd, az ő nagy kedvencét, Joseph Beuyst felemlegetve, hogy sem a „szent tehén”, a szabadpiac, sem a demokrácia nem ment meg senkit, élő szervezetet, döglődő forma!, hát nem!, és különben sem lehet várni ilyesmit egyetlen kortól sem. Végre rászánja magát, hogy közelebb menjen hozzájuk. Amikor biccentve egymást köszöntik, Veress mindjárt a nagy ház mögötti hársfák felé vezeti őket, miután a fiút vállon veregette, és a szerzót karon fogta, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy társalogjanak még egy kicsit Illéssel.

Meghalt az apja.

A fiú ránézett a szerzőre, aki ha várt hírt, Lizáról várta volna. Meggyötört és élénken esdeklő szempár – gondolja, bár általában ilyen a szeme, főként, ha az apjáról van szó, aki mindig kerített alkalmat kínzására, megalázására. Ezzel együtt, úgy fest, egyetlen támasza volt, hiszen az anyja, akárha nem lenne; hiába vélte energikusnak, úgymond vállalkozó szelleműnek a szerző, csak egy gyenge, egészségtelenül félszeg nő; megelégszik azzal, ha el tudja végezni legszükségesebb teendőit. Ő meg az apja szerették a borsólevését, a palacsintáját meg az epertortáját, ahogy előkészíti a fiú meg a férfi ruháit, ahogy rendben tartja a házat. Szüksége volt tehát Illésnek arra a kegyetlen és csúfi apára, ugyanis általa elfogadhatóbbá és ha kísérteties jelleggel is (például térképek), belakhatóvá vált a nyomorúságnak és az örületnek az a világa, melyen fölüllemelkedni aligha lett volna képes, környezete sem predesztinálta másra. Már az, hogy Ágnes nagynéni *a hóna alá nyúlt*, kivételes gesztus, jöllehet Ágnes a legkevésbé sem mutat az emberek iránt türelmet és szánalmat. Meg kell hagyni, így magában a szerző (mert miután azt mondta, „szegény gyerek”, melázva nézett a lába elé a késő téli alkony hosszúra nyúlt árnyai felé lépdelve azzal a felettebb érzéketlen búskomorságával), ha valakiről azt képzeljük ebben a városban, ebben az országban, hogy fölüllemelkedett az aljasságon, a megalkuváson, az éppen hogy csak tengődésre berendezkedett szolgálalkúságon, azok mindannyian gonoszságba pólyálva feküdtek gyermekágyukban, és aztán a gonoszság takarójába burkolózva melegedtek még kamaszkorukban is, aztán a könyvtárak zugaiban, hogy végül azok legyenek, akik; öntelt vagy meghasonlott úgynevezett értelmiségiek, hatalmat vagy bosszút szomjazó semmittevők, ábrándos arcú vagy hihetetlenül kiábrándult politikusok, üzletemberek és így tovább.

Az Illés apja *egy jól felkészült szerencsétlen* volt, fogalmazza meg magában a szerző. Mielőtt ideért volna azon a különleges útvonalán, betért az antikváriumba, Zsuzsától hallotta a halálhírt, Illésnek az apja agyvérzést kapott, és a kórházban kilehelte lelkét. Ennyi! Alázatos, jól ismert vasmunkás, ki magát óvandó egyedül a könyörtelenségre és a hebehurgya viccekre esküdött fel; ezt tekintette megoldásnak a gondjaira, férfi mi-voltára, eszelős és kilátástalan életére. Némi felindulással ezeket a meglátásait ott az antikváriumban meg is osztja Zsuzsával, aki ezekért a mennybe meneszténé, hisz olyan, mintha önmagáról beszélne. „Meglesztek egymással ott fenn.”

Egyébként, jegyzi majd föl a szerző, olyan az „a késő téli nap, mintha a sors némán megnyílt volna – gyönyörű”. Mit lehet mondani ennek a fiúnak?! Hogy látod, sok ilyen szép nap vár még rád? Vadul komoly volt a fiú, a legapróbb mozzanatai is erről árulkodtak; nem, nem vette észre angyali komolyságát, *mivel teljes színkronba került azzal felfoghatatlan kétségbeesésében, mi több, egy volt angyali komolyságával. Azt kellene mondani neki, nem maradsz magadra, ott van anyád, ott van Isten...! Ez egy elképzelhető és elmondható mondat. Na, ezt a mondatot akkor akaratlanul és nagy meglepetésére*

fennhangon elmormolta, elcsodálkoztak a többiek is, leginkább azon, mi Istent illeti. A közhelyek közül ezt választotta; széttárta a karját, mint aki sajnálja. A fiú különös, értetlen bájjal, a kertész leplezett izgalommal néz rá; eközben a szerző rádöbben, hogy Illés számára mindkettő, az anyja is meg Isten is csak súlyos terhet jelenthet, és ez még inkább így lesz, távoliak lesznek, és végképp értelmetlenek – tehát a lehető legterheesebbek.

Egy héttel később volt az apja temetése; elmegyünk, de mindjárt a gyászszertartás után folytatjuk a csomagolást. Aznap éjjel rámoljuk be egy szürke ponyvás furgonba a holminkat. Mint akiket megfenyegettek, olyan megszeppenten, olyan neveltséges rendességgel rámol minden színész. A társulat másnap reggel vagy délelőtt indul el Budapest felé, hurrá!

A színészházban fönntartott egy szobát Liza, illetve megmaradt a kis garzonlakása, mikor visszajöttünk a tanyáról, onnét is segítettem lecipelni a dobozokat. A gondnok odakint állt, mint aki azt számlálja magában, mennyiféle teendője lesz a vihar után, amikor már a szállítók és a színészek mind letűnnek a terepéről. Idióta elképzeléseit rakosgatta a fejében erre meg arra, miket hagyhatnak maguk után. Elkeseredésük nyomai – nem lesz más! Magam számára is feltűnő módon élveztem ezt a káoszt, ami egy költözéssel jár, illetve azt, hogy milyen felemelő és normális tud lenni a céltalan iparkodás...! Ez újdonságként hatott, meg voltam bolondulva...! Mind a két hely tele volt Liza csecsebecséivel, ráadásul a Temető utcai ház belső szobájában még Vera ott maradt holmijától is külön kellett válogatni. Mennyi összegyűlt, ragyogó, kopott, díszes vacak! A fehérnemű, bugyik, melltartók, harisnyák és a rengeteg fésű, rúzs, púder és szemfesték, klipszek, gyöngysorok, kagyló nyakláncok, gyűrűk, kézirat- és kottalapok mindenütt és így tovább. Viszont, ami engem illet, mindent ott hagyok; a bélyeggyűjtőasztalt, a gumitömlőt, a láncfűrész. Az apja temetését megelőző estén áthívtam Illést, de egy szóval sem említettem, azért, hogy elvigye és majd fölvegye másnap a fekete kabátját. Előzékeny is tudott lenni Veress, de inkább hűvös volt és számító, már azért is, mert úgy tűnt, mindenről tud; Illéstől? Lizától? Nem, ez nem lehet. Azt mindenesetre tudta a kertész, hogy Illés fekete kabátja nálunk van, az ágy alatt lett a kutya fekhelyévé; ő emlékeztetett arra, hogy majd kell a fiúnak az a fekete kabát.

A kertész volt annyira figyelmes, hogy Illésnek és az anyjának meg nekünk (magam is a színháziai közé érve magamat) készítettett csokrot az ő híres virágaiból; amikor a ravatalozóból kijöve újra összegyűltünk, és elindult a menet, az az érzésem támadt, mintha nem Illés apját búcsúztatnánk, hanem valaki iszonyúan félelmetes vendéget várnánk. Az apa munkatársain és a rokonságon kívül sok fiatal is eljött, Veress is, Ágnes is szólt a dolgozóknak, tanoncaiknak. „Ah, az emberek szeretnek temetni.” Ezt súgta hátra Ágnes nagynéni. „A fiatalok meg kiváltképp rajonganak egy szépen megrendezett gyászszertartásért, látjátok. És miért...? Mert azt hiszik, ez is valami kihágás...!” *Kihágás!* Rendőr vagy?! Így próbáltam viccelődni vele. Liza váratlanul magához húzott, vigyázva arra, hogy tartsuk a lépést a menetben, és nyelvét mélyen a számba nyomva megcsókolt. Akár boldogok is lehetnénk!, becsültem föl eljövendő életünket aztán, diadalmasan körülnézve, mintegy emelkedetten.

Nem olyan szörnyű, mondta az egyik rakodómunkás, el lehet azt egyedül vinni, úgy kalkulál, egy tarka tulipánokkal díszített ládára mutatott, na, fogná, kapná fel rögvést a kolléga! Az belekapaszkodott az egyik dúcba, meg se moccant, azt mondta, nem, majd ő biztatja, az neki is megy. Mire a másik a tulipános ládával virgoncan lefutott a két-

emeletnyi lépcsősoron (ez még a Burger-háznál történt). Így szórakoztatták egymást a munkások, szívtatták egymást, másként mondvá, amúgy rendes férfiként. Nemhogy őket, másokat se szívesen avattam be bizalmas ügyeimbe, ellenben tőlük mást nem nagyon lehetett hallani, a másik csaját, feleségét, buzi haverját emlegették; valamivel nekem is elő kellett állni, az az ötletem támadt, hogy a virágokon, illetve magukkal a virágokkal, fuksziákkal, dáliákkal, hortenziákkal viccelődöm, nem volt teljesen sikertelen akció. Élvezték a szállítók, iszonyúkat röhögve hálálkodott Liza, szóval borzalmasan szívderítő ez az egész ramazuri a színházi truppunk költözésével. Ahogy egyedül feldobja a tulipánokkal díszítettládát a ponyvás tehergépkocsira ez a férfi, váratlanul a sápadtan álldogáló Illéssel kezd el foglalkozni. Valami ártatlannak tetsző rendőrviccel kezdődött, majd azzal folytatódott, melyik volt az a baromarcú, amelyik nekihajtott kis hűján a sebességmérő rendőrautónak, hát nem te?! És hogy ugye semmi oka nem volt annyira alázni fiát az apának, akitől mást sem hallottak, csak hogy az egy girnyó, egy nyámnyila, puhány féreg, azok közül méghozzá, akik soha nem emeltek fel és nem vittek arrébb semmit, és ez viszont erősen látszik rajta, mert mintegy kedvvel és dicsekvéssel leledzik ebben a fizikai állapotban. Ráismerek a fiúra ezekből a találónak mondható leírásokból; a sápadt és vézna és örökké szökni kész testre, a fodrászfiúról van szó, aki Ági nénémnél tanonc; arról, akit nem tudok megvédeni. Nem igaz, hogy nem jutott eszembe.

„El ne hidd, hogy valami jobb lesz!” Kiáltott rám Illés; csakhogy ez nem hit kérdés volt, maga a kérdés sem merült föl, „mit hozhat a jövő”. Innen el, ki ebből a képből, amely kizárólag a valótlanságomat bizonyítja. Ennek ellenére rendkívül nehéz, szinte lehetetlen feladat elképzelni a valótlanságunkat; a legnagyobb mélységbe alámerülni egy valóságos háttér előtt; elég néhány szó a lelakatolt szekrények előtt, a parkettára dobott csikk, amely így együtt egy világkép, amely szerint létezésünk torz, nem, nem illik a képbe sehogyan sem. Nem fontos az a néhány szó sem; *el ne hidd, hogy valami jobb lesz!*

És micsoda jelenet! A színésznő örök ajándékozó kedve!

A fiú egy vézna, a zúsmarától lepve még mezítelenebb kis akácnak döntve hátát az eget nézte, azután a földet, letépte valami satnya gyomnövénynek (talán pipitérnek) a szálát, és ahogy a háborús filmek végén szokták a legények, a szájába vette, rágcsálta. Liza, mint aki egyáltalán nem törődik vele, elment mellette, de a fejét megsimogatta; egy helyet keresett a Temető utcai hibátlanul négyzetesre nyírt sövények között, ahol pisílni, és ahol csak a fiú láthatja...! Nem is kellett Illésnek leselkednie...! Liza úgy nézett vissza rá, olyan kifejezéstelen szemmel, mint akinek egészen máshol járnak a gondolatai. Végül, ahogy guggolásából kigyózza fölállt, rámosolygott a fiúra, kinek arcvonásai arról a félelemről tanúskodtak, hogy istenem!, hogy lehet ennyire szeretni valakit...!

Most itt foglak hagyni, szólalt meg Liza, és elindult a teherautó felé. „Miért?” Ezt az egyszerű kérdést olvastam le Illés néma ajkáról.

Először, amikor kiderült Illés mániája, Liza nemtörődöm kacérsággal nevetett föl, aztán sietősebbre fogta lépkeit, és ahogy mondják, katonásabb lett a járása, végül mégis hallatlan izgatottság, düh és sértettség uralkodott el rajta. Megtalálta a módját, hogy rájesszen, és a fiú rút arcába üvöltse, hagyja békén, soha többet nem akarja látni! De ennek ellenére Illés folytatta a megfigyelést, ugyanazzal a hittel, ahogy elkezdte, és ahogy annak idején nekem elmesélte.

A fiú leleselkedik, nesztelen léptekkel követi a színésznőt mindenfelé, az utcasarkon előrenyomja óvatosan a fejét, vagy ingatja, ha Liza meglepetésszerűen megtorpan, visszafordul, és hirtelen nem tudja, mitévő legyen. A legfőbb gondja valószínűleg az lehet, hogy képtelen még fegyelmezettségre szoktatni magát, holott a követés és a megfigyelés a legnagyobb fegyelmezettséget igényli, és szerelmünk tárgyát, avatott be ilyformán, *szerelmünk tárgyát*, ismételte meg, Lizát, a színésznőt látni, a lehető legesleg-több alkalommal, kivételes rendezettséget és összeszedettséget követel az embertől. Ő ezt egy kimerítő és bonyolult ceremóniaként írná le; ennek megfelelően vagy ebből kiindulva minden helyzetre kialakított már egy pontos mozdulatsort, mely a legideálisabb és a legtakarékosabb az adott situációt tekintve. Most nem avatna be mindenbe, mondja, de a szem elől tévesztés esélyének a minimalizálása ugyanúgy precízen kidolgozott, mint az, hogyan lehet nyilvános terepen úgymond véletlenül hozzáérni. Meg azzal is számolni kell, hogy őt, Illést ismeri a színésznő. Nagy valószínűséggel zokon venné, megsértődne, ha kiderülne róla, mit tesz. Szörnyű veszteség volna az. A vereség, a viszonzatlan szerelemnek az iszonyú veresége után minden kétséget kizáróan elviselhetetlenné lenne az élet az ő számára. Nem is volna élet. Mindazonáltal vannak még tervei; néha elábrándozik; de erről nem tud és nem is akar lemondani, a legfélelmetesebb kínokkal járna, ahogy az is, ha valami miatt le kellene mondania a követésről és a megfigyelésről. Elviselhetetlen lenne, ismétli meg. Egy másik nő?, kérdezem, esetleg...? Nem, nem, kizárt, válaszolja. Nincs itt az ideje, és kétséges, hogy valaha eljön az idő. Az is a fegyelmezetlenségnek volna csak betudható, és egyébként méltóságon aluli is lenne. Mert nézd csak meg... így ő, *a mi színésznőnknek* épp ezek a legszebb és leghűbb vonásai – a fegyelmezetség és a méltóságtejlenség.

Gál Ferenc

HÁZ KÖRÜLI MUNKÁK

VII

Jól látja, ez sík vidéki izomzat.
Olyan emberé, aki nyári
délutánon felsétál a sziget
csúcsáig, a lombok árnyékában
iszik valamit, azután a vízbe gázol.
A fősodort elérve a hullámokba dől,
és hazáig nézelődik. A homokpad
horpadásában leszárad, a házba
visszatérve ma is a mézből vett
először, és témák szerint
csoportosítja a cédulákat.
Összeolvassa, hogy a kihalt